

**ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ
ІМЕНІ ІВАНА БОБЕРСЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ ТУРИЗМУ
КАФЕДРА ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ**

Криштанович С. В.

Лекція 5

**ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ОБСЛУГОВУВАННЯ
з навчальної дисципліни
„ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ В СФЕРІ ОБСЛУГОВУВАННЯ І
СПОРТУ”**

для студентів спеціальності 241 „Готельно-ресторанна справа”
рівня освіти – магістр

“ЗАТВЕРДЖЕНО”
на засіданні кафедри економіки,
менеджменту
“31” серпня 2020 року № 1
Зав.каф _____ Н. Ф. Павленчик

© Криштанович С. В.

Державне регулювання сфери обслуговування населення

План

1. Особливості сфери обслуговування
2. Рівні регулювання у сфері обслуговування
3. Державне регулювання некомерційного сектору сфери обслуговування

1. Особливості сфери обслуговування

Особливістю розвитку сфери обслуговування в період формування ринкової економіки є збільшення частки послуг, які надають населенню за оплату, а також розвиток комерційного сектора у цій сфері.

До платних послуг належать:

- побутові та житлово-комунальні послуги;
- послуги пасажирського транспорту та зв'язку;
- послуги культури та деякі послуги установ освіти;
- послуги охорони здоров'я та фізичної культури і спорту;
- правові, фінансові послуги;
- санаторно-курортні;
- туристично-екскурсійні послуги;
- послуги дитячих дошкільних закладів та ін.

Сфера обслуговування має низку особливостей, які обмежують ринкове саморегулювання у виробництві товарів.

По-перше, у її складі є ринки, попит на яких настільки великий і ціна рівноваги визначена так високо, що стає недоступною для більшості членів суспільства (наприклад, ринок житла в Україні).

По-друге, ціновий механізм регулювання для деяких видів послуг не спрацьовує. Зокрема, в освіті виробництво і споживання послуг дає доходи на макроекономічному рівні, які не відображені у ринковій ціні. У такому разі держава повинна регулювати зниження цін та зменшення витрат.

Якщо особа здобуває освіту, то це корисно не тільки для неї, а й для усього суспільства. Відповідно є всі підстави для того, щоб виділяти дотації на

розвиток освіти (багато держав витрачають на це чималі кошти). Те саме стосується охорони здоров'я, послуг дитячих дошкільних установ.

Специфіка механізму функціонування ринку послуг і розвитку сфери обслуговування в Україні у трансформаційний період зумовлює особливості їхнього державного регулювання, яке передбачає регулювання підприємницької діяльності суб'єктів ринку, що надають платні послуги населенню, і державну підтримку розвитку некомерційного сектора сфери обслуговування.

2. Рівні регулювання у сфері обслуговування

Рівні регулювання у сфері послуг: міждержавний, державний, регіональний, місцевий.

Характерною є тенденція зміщення центру державного регулювання на регіональний та місцевий рівні.

Особливістю сучасного механізму державного регулювання сфери послуг є поєднання індикативного планування платних послуг населенню і бюджетного планування галузей послуг, орієнтованих переважно на некомерційні критерії (освіти, охорони здоров'я, культури, мистецтва).

Функції індикативного планування платних послуг населенню на макрорівні виконує Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Структура міністерства зображена на рис. 1-2.

У прогнозі та Державній програмі економічного і соціального розвитку України є показник обсягу реалізації платних послуг населенню. Його визначають на підставі прогнозних розрахунків потреби населення у споживанні платних послуг і пропозицій областей. Показник обсягу реалізації платних послуг населенню підприємствами і організаціями охоплює:

- послуги, які надають власне підприємства і організації;
- послуги, надані профспілками на базі культурно-освітніх, спортивних, позашкільних закладів;
- послуги кооперативів, селянських спілок.

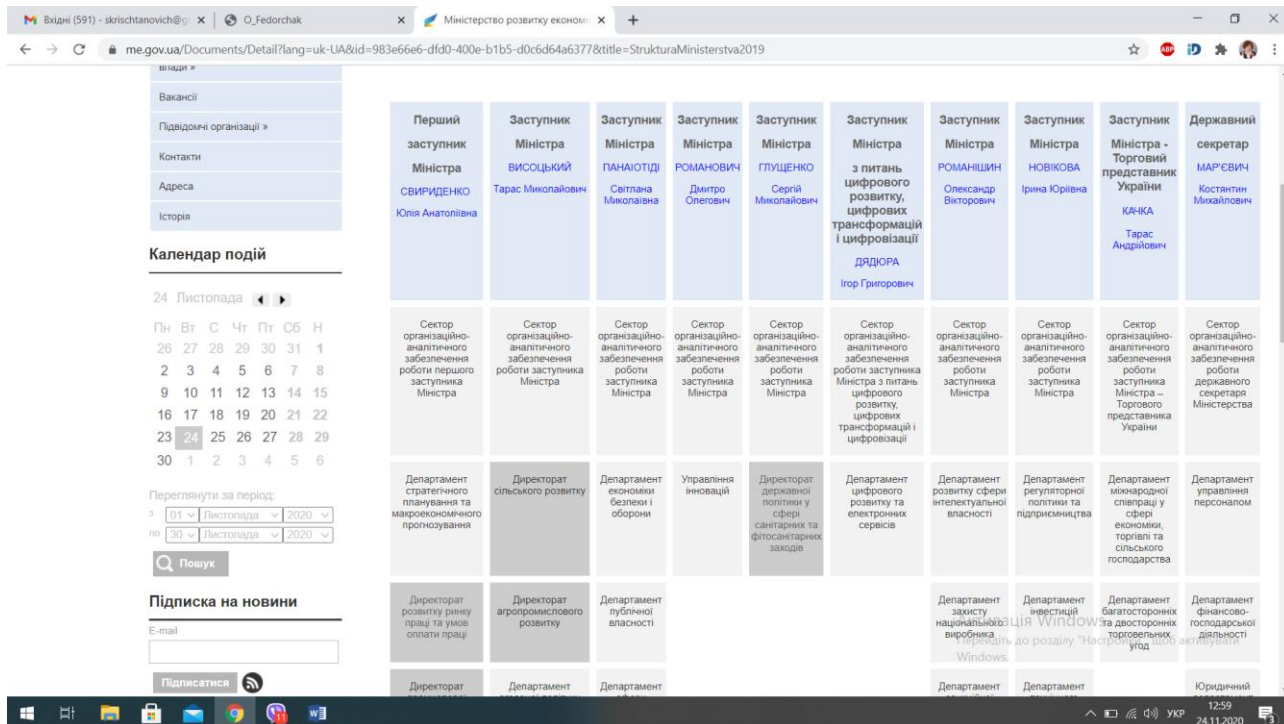

Рис. 1-2. Структура Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України

У загальному обсязі реалізації платних послуг населенню не враховують: дохід від продажу будівельних матеріалів, інструменту, інженерного і санітарно-технічного обладнання, труб, стандартних дерев'яних будинків, добрив, насіння, посадкового матеріалу, молодняка тварин і птиці, кормів, продовольчих товарів, друкованих видань та іншої продукції, яка входить до

обсягу роздрібного товарообігу; послуги, які виконують на замовлення підприємств і організацій.

Види послуг: дитячих дошкільних закладів, послуги зв'язку, культури, пасажирського транспорту, туристично-екскурсійні, житлово-комунальні, фізкультури і спорту, санаторно-курортні, охорони здоров'я, правового характеру та ін.

За сучасною методологією до обсягів реалізації платних послуг населенню належать послуги, що надають населенню усі підприємства й організації, розташовані на території України, у тому числі послуги з перевезення пасажирів залізничним та морським транспортом, цивільною авіацією, послуги туристичних організацій (вартість путівок).

Обсяг платних послуг (за видами і асортиментом) визначають за показниками їх розвитку у натуральному вираженні (кількістю наданих послуг за контингентом обслуговуваних) та цінами послуг.

Обсяг реалізації послуг зв'язку розраховують як суму надходжень від населення за пересилання листів, бандеролей, посилок, грошових переказів, телеграм, за міжміські переговори, встановлення і користування квартирними телефонами, радіотрансляційними точками. Доходи поштового і телеграфного зв'язку визначають на підставі розрахунків вартості поштово-телеграфних послуг на одного мешканця (скоригованих на індексні ціни) та кількість населення; послуги телефонного зв'язку і радіофікації - за кількістю апаратів і динамікою зростання тарифів на ці послуги.

Обсяг реалізації послуг пасажирського транспорту визначають як суму доходів від перевезень пасажирів залізничним, морським, річковим, повітряним, електро- й автомобільним транспортом, зважаючи на обсяги перевезень пасажирів, планового пробігу і середніх транспортних тарифів. До обсягу послуг залізниць також входять доходи від перевезення багажу і діяльності контор з обслуговування пасажирів.

Обсяг житлово-комунальних послуг розраховують як суму обсягів реалізації послуг громадянам, які проживають у житлових будинках,

гуртожитках, готелях, а також послуг, які надають бюро з обміну житлової площі.

Обсяг реалізації послуг дитячих дошкільних установ є сумою внесків населення за утримання дітей. Його обчислюють за кількістю дітей і середнім розміром плати за одну дитину в рік. За останні десять років цей вид послуг значно скоротився.

Обсяг послуг культури визначають як валовий збір коштів від кінозалів, театрів, концертних організацій, цирків, музеїв і виставок, музичних, художніх і хореографічних шкіл, парків культури і відпочинку, клубних закладів, бібліотек. Розрахунок ведуть за кількістю відвідувачів і середньою ціною квитка, а також кількістю учнів і середнім розміром оплати.

Обсяг туристично-екскурсійних послуг є сумою доходів від продажу путівок на туристичні маршрути, туристичне й екскурсійне обслуговування. Він залежить від кількості путівок та ціни однієї путівки. Послуги фізичної культури і спорту визначають як суму зборів від продажу квитків (абонементів) і обчислюють шляхом множення кількості відвідувачів на середню вартість квитків.

Обсяг санаторно-курортних послуг розраховують за сумою доходу від реалізації путівок у санаторії, профілакторії, будинки і бази відпочинку, пансіонати, в дитячі табори і на курортно-санаторне лікування, з огляду на кількість путівок та їхню середню вартість (за повною вартістю).

Платні **послуги охорони здоров'я** визначають як суму оплати населенням різних видів медичної допомоги, яку надають госпрозрахункові та бюджетні заклади охорони здоров'я на підставі середньої вартості послуг та їхнього обсягу, передбаченого показниками, прийнятими для цього виду закладів (кількість осіб, забезпечених зубопротезуванням, косметологічна допомога тощо).

Обсяг реалізації послуг правового характеру є сумою державного мита, яке стягують під час виконання нотаріальних операцій, надходжень від населення за надання юридичної допомоги.

Обсяг реалізації послуг фінансових установ визначають у вигляді комісійної винагороди, яку виплачує цим установам населення за операції переказу вкладів, видачу чеків банку, трудових заощаджень і акредитивів, прийому на зберігання цінних паперів, а також за користування індивідуальними сейфами. Цей показник обчислюють за кількістю звернень громадян стосовно відповідної послуги і середнім тарифом.

Обсяг побутових послуг розраховують на підставі прогнозованої кількості населення, нормативів споживання послуг на одного мешканця в рік і ринкових цін.

3. Державне регулювання некомерційного сектору сфери обслуговування

Метою державного регулювання і підтримки некомерційного сектору сфери обслуговування є захист населення від такого явища, як зникнення з ринку соціально-потрібних послуг. Регулювальні функції держава виконує за допомогою таких заходів:

– створення нового механізму використання коштів державного місцевого бюджету через систему програм розвитку галузей освіти, охорони здоров'я, спорту, культури, мистецтва;

– формування страхових медичних фондів та фондів підтримки сфери обслуговування.

На макрорівні розробляють показники розвитку вищої освіти - контингент студентів на початок навчального року, у тому числі на денному навчанні, прийом і випуск із зазначенням денного навчання, додаткову потребу у спеціалістах з вищою освітою, частку спеціалістів з вищою освітою у загальній кількості працівників. За умов формування ринкових відносин програми і плани підготовки спеціалістів потрібно розробляти з урахуванням демографічних прогнозів, тенденцій зайнятості населення, кон'юнктурних міркувань господарств, підприємств і установ. Основою розрахунків є визначення потреби у спеціалістах.

З'ясовуючи потребу у спеціалістах, керуються такими нормативними документами:

- номенклатурою посад, які підлягають заміщенню спеціалістами з вищою освітою;
- нормативами кількості службовців за функціями управління, типовими штатами і типовими структурами управління;
- нормативом насичення галузей національного господарства спеціалістами, нормативом обслуговування та іншими, які характеризують обсяги робіт, що їх виконують спеціалісти.

Програми і плани підготовки спеціалістів розробляють з огляду на потреби національної економіки, з урахуванням пропозицій навчальних закладів щодо їхньої можливості, яка залежить від наявності і перспектив розвитку навчально-матеріальної бази та професорсько-викладацького складу. У процесі реалізації сучасної концепції багаторівневої освіти передбачено забезпечити підготовку бакалаврів загальноосвітнього рівня коштом держави, а за основу визначення потреби в спеціалістах і розробки планів їхньої підготовки взяти заявки міністерств, відомств, підприємств, об'єднань і установ. З огляду на це одним із показників, що регулює розвиток вищої освіти, стає державне замовлення (контракт) на підготовку спеціалістів.

Політика державного регулювання *розвитку культури* ґрунтується на принципі збереження і примноження культурно-освітньої спадщини, стимулювання творчих пошуків, уникнення суто комерційного підходу.

На макроекономічному рівні розробляють невелику кількість показників з розвитку мережі установ охорони здоров'я, що мають загальнодержавне значення: введення в дію лікарень (тис. ліжок), у тому числі за рахунок централізованих капіталовкладень; введення в дію амбулаторно-поліклінічних закладів (тис. відвідувань за зміну), у тому числі за рахунок централізованих капіталовкладень; введення в дію будинків-інтернатів для людей похилого віку та інвалідів (тис. місць), у тому числі за рахунок централізованих капіталовкладень. Решту показників визначено у планах розвитку охорони

здоров'я, які формує Міністерство охорони здоров'я, і в програмах економічного і соціального розвитку регіонів.

Останніми роками в Україні відбувається деформування сфери обслуговування, яке в майбутньому може призвести до непередбачуваних наслідків. Не всі реформи до кінця продумані, є чимало недоліків. Критичне використання досвіду інших країн дало б змогу уникнути конкретних прорахунків.

Рекомендована література

1. Криштанович С. Державне управління розвитком гірських територій Західного регіону України / С. Криштанович // Ефективність державного управління : зб. наук. пр. — Вип. 25. — Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2010. — С. 293—297.
2. Криштанович С. В. Державне управління створенням туристичних кластерів в Україні / Криштанович Світлана Володимирівна // Наука України. Перспективи та потенціал : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 22-23 лютого 2013 р.). - Запоріжжя, 2013. - С. 57-59.
3. Криштанович С. В. Державне управління в сфері обслуговування : опорний конспект лекцій / Криштанович С. В. — Львів, 2018. — 51 с.
4. Криштанович М. Ф. Механізми державного управління щодо організація системи забезпечення політичної безпеки держави [Електронний ресурс] / М. Ф. Криштанович, С. В. Криштанович // Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування : електр. наук. зб. ХНТУ. — Херсон, 2020. — № 1. — Режим доступу: <http://el-zbirn-du.at.ua/DOI:https://doi.org/10.35546/kntu2308-8834/2020.1.15>
5. Організація ресторанного господарства : конспект лекцій для підготовки бакалаврів галузі знань 24 "Сфера обслуговування" спеціальності 241 "Готельно-ресторанна справа" / розроб. Паска М. З. — Львів, 2020. — 158 с.
6. Павленчик Н. Ф. Управлінські аспекти готельно-ресторанного бізнесу / Павленчик Н. Ф. // Проблеми та перспективи розвитку економіки України в умовах глобалізації : матеріали Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. - Львів, 2017. - С. 143-145.
7. Паска М. Особливості підготовки фахівців для сфери обслуговування зі спеціальності „Готельно-ресторанна справа” / М. Паска // Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : зб. тез міжнар. наук.-практ. конф. — Львів : ЛДУФК імені Івана Боберського, 2020. — С. 391–393.

8. Паска М. Формування професійних компетентностей магістрів спеціальності 241 „Готельно-ресторанна справа” / Марія Паска // Маркетинг ХХІ століття: виклики змін : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 25-річчю заснування кафедри маркетингу і комерційної діяльності ХДУТ / редкол. О. Черевко. – Харків, 2020. – С. 263–265.
9. Сучасні тенденції розвитку індустрії гостинності : зб. матеріалів наук.-практ. семінару (3 жовтня 2019 р., с. Гута) / Уляна Гузар, Марія Паска, Орислава Коркуна, Орися Іжевська. – Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського, 2020. – 64 с.